

Riktlinjer för anhörigstöd

Socialförvaltningen, Motala kommun

Beslutsinstans: Socialnämnden
Datum: 2011-12-14
Reviderande instans: Socialnämnden
Datum: 2015-11-09
Gäller från: 2016-01-01

Diarienummer: 15/SN 0155
Paragraf:
Diarienummer:
Paragraf:

Riktlinjer för anhörigstöd

Inledning

Stöd till anhöriga har utvecklats till att bli en del av socialtjänstens centrala uppdrag. Det innebär att arbetet med stöd till anhöriga ska omfatta socialtjänstens alla verksamheter. Efterhand har detta formaliserats i lagstiftningen, senast genom den ytterligare skärpning av kravet på kommunen i 5 kap. 10 § socialtjänstlagen som anger att ”socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder”.

I det här dokumentet används begreppen anhörig och närstående på samma sätt som i regeringens proposition *Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående* (prop. 2008/09:82, s. 11-12). Enligt propositionen avses med närstående den person som tar emot omsorg, vård och stöd. Den som ger hjälpen benämns anhörig eller annan person. Annan person i det här sammanhanget är någon utanför familjekretsen t.ex. en vän eller granne.

Riktlinjer

Syfte

Genom en allt större betoning på vård i hemmet kan man anta att frågan om att bistå som hjälpare till någon i en nära relation kommer att beröra allt fler i vårt samhälle. För många är det också naturligt att välja att ge stöd efter bästa förmåga när en situation väl uppkommit där hjälpen behövs. Beroende på omfattning och innehåll i den hjälpinsats som är aktuell påverkas också livsvillkoren för den hjälpande parten.

Med anhörigstöd menar vi alla insatser som minskar den fysiska och psykiska belastningen hos den som regelbundet vårdar/stödjer en närstående. Syftet är att bidra till en förbättrad livssituation och en minskad risk för ohälsa hos den vårdande anhörige. Genom detta skapas också en ökad trygghet för den vårdade.

Kommunen behöver ha ett offensivt, uppsökande och erbjudande arbetssätt för att fånga anhörigas behov av stöd och hjälp. I detta ingår också att vara lyhörd för hur stödet fungerar och vad som behöver kompletteras för att nå upp till en god standard.

Målgrupp

Anhörigstöd har traditionellt omfattat insatser för äldre personer och ofta uppfattats ingå som en del av äldreomsorgen, statistiken visar att den största gruppen som stödjer/vårdar en närstående är mellan 45 -65 år. I gällande lagstiftning anges gruppen till ”de som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder” (5 kap. 10 § socialtjänstlagen). Det innebär ett förtydligande där ingen ålder eller orsak till en funktionsnedsättning får uteslutas.

Barn omfattas inte av bestämmelsen i 5 kap. 10 §

Barn har inget formellt eller juridiskt ansvar för syskon eller föräldrar och kan därför inte falla in under bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL. Det förekommer ändå att barn under 18 år ger omfattande hjälp och stöd till föräldrar och syskon. Dessa barn behöver givetvis någon form av stöd. I sådana fall är det insatser inom ramen för bestämmelsen i 5 kap. 1 § som socialnämnden måste överväga. Hälso- och sjukvården har ett ansvar enligt hälso- och sjukvårdslagen 2g, HSL, att informera och erbjuda stöd till barn vars föräldrar drabbats av svåra fysiska och psykiska sjukdomar eller skador, som är missbrukare av alkohol eller annat beroendeframkallande medel eller som avlidit.

Anhörigstöd – innehåll i dag

Anhörigstöd kan indelas i två huvudkategorier, direkt stöd och indirekt stöd.

Direkt anhörigstöd är bistånd eller service riktat direkt till den som vårdar.

Direkt anhörigstöd erbjuds som service via Anhörigcentrum (3 kap. 1 och 6 § SoL) och består för närvarande av:

- Information
- Enskilda samtal
- Samtalsgrupper
- Cirklar/utbildning
- Föreläsningar
- MåBra aktiviteter
- Dropin Café

Indirekt anhörigstöd är bistånd som är riktat till den sjuke men som även får konsekvensen att det avlastar den anhörige.

Basen för ett väl fungerande indirekt anhörigstöd måste alltid vara en i övrigt väl fungerande sjukvård, vård och omsorg, rehabilitering, habilitering, hemtjänst och färdtjänst etc. med god kvalitet.

Indirekt anhörigstöd kan erhållas som biståndsbedömda insatser med stöd av socialtjänstlagen (SoL) eller insatser beviljade med stöd av lag om service för vissa funktionshindrade (LSS) och kan bestå av:

- hemtjänst
- avlösning i hemmet (LSS)
- avlösarservice (SoL)
- dagverksamhet (SoL)
- daglig verksamhet (LSS)
- växelvård/korttidsplats
- boendestöd

Det finns möjlighet för anhörig att ansöka bistånd för egen del.

En ansökan kan innehålla även det som inte finns inom normalt tjänsteutbud.

Hjälpmedel som stöd

Hjälpmedel och olika informations- och kommunikationstjänster kan bidra till ökad aktivitet, delaktighet, trygghet och säkerhet för anhöriga, äldre personer och personer med olika former av funktionsnedsättningar.

Enligt 5 kap. 10 § SoL ska socialnämnden erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar eller stödjer en närstående. Ett sådant stöd kan vara hjälpmedel (produkter och/eller informations- och kommunikationstjänster (IKT) som i detta sammanhang kräver biståndsbeslut.

Exempel på stöd:

- Hjälpmedel och smarta produkter
- Ny teknik – Välfärdsteknologi.
- Kognitivt stödjande hjälpmedel
- Bostadsanpassning

Kännetecknen för en god anhörigvård/ett anhörigperspektiv

Genom att lyfta fram de anhörigas roll och involvera de anhöriga så vidgas perspektivet för vård- och omsorgsarbete. Utöver att anhöriga i regel har en mycket viktig roll för brukaren, klienten eller patienten är anhöriga också en viktig partner för personalen och deras möjlighet att göra ett bra arbete.

I sin förlängning innebär det att all personal inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens verksamheter som möter anhöriga ska se, respektera och samarbeta med anhöriga. Det gäller i alla stadier av en sjukdom eller funktionsnedsättning. Inte minst betonas i lagens förarbeten betydelsen av kontakt med anhöriga på ett tidigt stadium.

Kommunens behöver på olika sätt vara aktiv, både i betydelsen uppsökande, informerande och erbjudande.

Vad man som enskild anhörig vill, orkar och vad som kan behöva tillföras för att bidra till en hållbar livssituation varierar mycket. Det finns ingen given ”mall”.

Stöd för anhöriga behöver därför utformas med hänsyn till de omständigheter som gäller i varje enskilt fall. Det påverkas av omsorgsinnehållet men också var den anhöriga befinner sig i förhållande till uppgiften. Behoven är individuella liksom också upplevelsen av vad som skulle kunna fungera ”avlastande”.

Kvalitetskriterier

Det följande är några generella kvalitetskriterier för ett väl fungerande anhörigstöd;

- **Det är väl känt vart man kan vända sig om behov uppstår.**

Detta förutsätter att kommunen har en god och väl spridd information som är lätt att hitta och ta del av i olika sammanhang. Ett uppsökande arbete är av betydelse så att kunskap kan spridas i ett tidigt skede.

- **Den anhöriges situation och behov ”fångas upp” i alla skeden i kommunens kontakter.**

Behoven hos både anhörig och den närstående förändras över tid. Det viktiga är att vara lyhörd för det engagemang som finns i det enskilda fallet men också för gränser och egna behov som den anhörige kan uttrycka. I alla de olika sammanhang där kommunens företrädare möter anhöriga behöver det ges utrymme för att ta del av den anhöriges syn på sina möjligheter och begränsningar.

- **Det ska vara enkelt att få del av stöd när det finns behov av det.**

Om service kan förmedlas enkelt och aktiveras med kort varsel så innebär det trygghet. Beredskap att möta akuta situationer (ex. vis anhörigs egen sjukdom) värderas särskilt.

- **Det finns något för alla.**

Anhörigstöd är mångfacetterat. Det betyder att det inte går att handla enbart efter vissa schabloner för vad ett stöd kan vara och hur det ska vara utformat. Ibland är det enkla samtalet det viktigaste, i andra fall en konkret återkommande avlastning i en krävande vardag. Även anhöriga till personer med en annan etnisk bakgrund, förvärvsarbetande barn till äldre och anhöriga till personer som bor i särskilt boende ska uppmärksammas.

- **Stödet ska ha en kvalitet som motiverar till efterfrågan.**

Trygghet och stimulans är parallella värden för att ett anhörigstöd ska upplevas ha god kvalitet. Det gäller tydligast vid insatser som innebär att den anhörige får en tids avlösning. Det är också därigenom som anhörig kan få en verklig känsla av lättnad. Också andra erbjudanden måste ligga i samklang med vad anhörig och närstående känner att de kan och vill ta emot. Stödet måste kännetecknas av individualisering, flexibilitet och kvalitet.

Riktlinjer för anhörigstöd

Anhörigstödet ska möjliggöra den anhöriges val att ta ett ansvar för den närstående. En förutsättning är att det finns stöd och avlastning i former som innebär att den anhörige upplever sitt åtagande som både möjligt och rimligt. Genom att skapa en för alla parter hållbar situation kan det i en förlängning också bidra till att förebygga andra och mer omfattande behov av vård och omsorg.

Arbetet för stöd till anhöriga får aldrig avstanna. Grunden för detta är att medarbetare på alla nivåer antar ett synsätt som leder till att den anhöriges situation och behov uppmärksammas jämsides behoven hos den som är beroende av vård och omsorg.

Nedanstående riktlinjer syftar till att understödja en utveckling där anhörigfrågorna får en kontinuerlig uppmärksamhet på ett sätt som också stärker kvaliteten i det stöd som ges.

- Anhörigstöd ska göras till ett välkänt begrepp för allmänheten i Motala kommun.
- Om det uppstår behov ska man veta vart man ska vända sig.
- All personal inom socialtjänstens verksamheter som möter anhöriga ska ha ett anhörigperspektiv (regeringens proposition 2008/09:82).

Med detta menas:

- Samverka med anhöriga
- Erbjuda anhöriga att delta i biståndsutredningen
- Ta hänsyn till anhörigas synpunkter vid biståndsbedömning och utförande.
- Utredda anhörigas behov och informera om kommunens stöd
- Hålla regelbunden kontakt och följa upp stödinsatserna.
- Se till att sjukvården och socialtjänsten samverkar
- Möta/bekräfta den anhörige som delaktig part
- Frågan om stöd för anhöriga ska uppmärksammas tidigt i alla vård – och omsorgsprocesser.
- Innehållet i stödet ska formas med hänsyn till nämndens kvalitetskriterier för Anhörigstöd.
- Uppföljning av stödet till anhöriga, dess kvalitet och effekter ska ingå i förvaltningens löpande kvalitetsarbete.

Förvaltningen ska i årliga verksamhetsplaner precisera aktuella prioriteringar för att stärka arbetet för stöd till anhöriga i enlighet med ovanstående riktlinjer.